

A LUDAK SZAKSZERŰ LEGELTETÉSE

Mihók Sándor

A ludak szakszerű, környezetkímélő legeltetési módját számos modellkísérlet, továbbá félüzemi és üzemi kísérletek eredményeiből alakítottuk ki.

A lúdtermékek kereskedelme átrendeződött, mert a pecsenyeliba csaknem kizárólagosságát a gazdaságosabb húsliba vállalta fel. Húslibára való szakosodásunk indoka, hogy az európai országok közül Magyarországon a legjelentősebb a lúdarutermelés. A szakszerűtlen legeltetés miatt azonban sok legelőt lönkrelettek a ludak, ami kiváltotta a környezetvédők, mezőgazdászok és lúdtartók viláját.

Irodalmi áttekintésünkben utalunk a hagyományos libalegelőre, amelyek minden község határában lehetőleg valami vízfolyás mellett voltak. BÍRÓ az általános véleményül fogalmazta meg (1928-ban): „... a liba felneveléséhez is legelő kell”. A lúd sajátos emésztőrendszere: két, egyenként 8-12 cm-es, zsákszerű vakbele - a kérődzők előgyomrához hasonlóan - jelenlős rostfeltárást végez. Zúzógyomra kitűnően roncsolja a rostos takarmányt és kipréseli sejtnedvét (BOGENFÜRST, 1995). Mivel 1 kg fűlisztben 400 mg xanthofill van, a baromfiak takarmányában 2,5-3%-nyi fűliszt hatására javul a tojástermelés és kiváló lesz a tojássárga (COLBORN, 1968; CHEN-BAILEY, 1988). A libák zöld, nedvdús takarmányból 2 kg-ot is elfogyasztanak naponta (SVEC, 1978; CLAUB és Társai, 1984). Tetszésszerűnti fűfogyasztásnál a 22-56 napos életkor között a napi fűfogyasztás 130-150 g volt (SCHNEIDER, 1986). IONOVÁ (1979) a takarmány 50%-ig javasol zöldséget. Dús növényzetű legelőn libánként 150-200 m² területet számít ESTERMANN (1978). A legeltetéssel kombinált abrakos tartást tartják sokan célszerűnek (SCHNEIDER, 1986; REZOWSKY és Társai, 1979; SCHMIDT, 1984). Többen eredményesnek tartják a legelőfű lisztjének bekeverését a takarmányba 15-30% mennyiségben (BIELINSKI és Társai, 1979; BIALINSKA és Társai, 1984). Legeltetési tartásnál javult az áruminőség (HOLLISTER és Társai, 1984) és csökken a takarmányozási költség (ANRIQUE és GAJARDO, 1982). Egy korábbi kísérlet szerint (MIHÓK, 1987) a 18,5-19% nyersfehérje- és 6-8% nyersrost-tartalmú takarmány 12%-os zöld növényi lisztet tartalmazó takarmányt fogyasztó csoportok 8 heleskori életkorára nem maradt el a kontrolltól (MIHÓK és Társai, 1996).

JAMROZ és PAKULSKA (1983) felhívta a figyelmet a helytelen legeltetésből származó mérhetően mennyiségű lúdrágyára. CONSTANTINI és PANELLA (1981) csak szigorú feyelem mellett ajánlják a lúdlegettetést, míg HABOVSTIAK (1987) a ludat - legelési szokása miatt - szinte kizárja a legeltetésből, mert legkörnyezetszennyezőbbnek tartja.

A kísérletek anyaga és módszere a felvetett kérdések megválaszolására alkalmas és részletesen látható 3 dolgozatban (MIHÓK, 1989; MIHÓK-NAGY, 1991; MIHÓK-HEROLD-NAGY, 1996). A takarmány táplálóanyag-tartalmát a MAGYAR TAKARMÁNYKÓDEX (1990) szerint végezték, a bélsárminták kezelése, vizsgálata BÓDISNÉ (1973) közölték alapján történt, az egyedi étősúly-mértegelések adatait varianciaanalízissel értékelték. A modellkísérletek alaprajzát a fenti 3 dolgozatban is közreadták.

Egy-egy kísérleti szakaszon több száz rajnai fajlájú növendéket, illetve 250-300 fodorstollú magyar törzsludat legeltettek. Az egyes szakaszokat fix kerítéssel, a napi adagot villanykarámmal határozták (MIHÓK, 1989; 1993). Az üzemi kísérletben 20 ezer rajnai fajlájú húsliba volt, 4 csapatba osztva, mindegyik külön hodályból ment a legelőre. Két éven át KOLOS ludakat legeltettek május 1-e és október 30-a között. A gyepr munkált NAGY és MIHÓK (1990) közlik.

Eredményként megállapítható, hogy a rosiklegésztés növelte a szervesanyag, ezen belül a fehérje- és a nitrogénmentes kivonható anyag, valamint a hamu kihasználását. A zsír és a rost emésztésére is hatással van a rosttartalom. A rost jelentősen javítja a fiatal ludak táplálóanyag-kihasználását, a takarmány termelőértékét (MIHÓK-HEROLD-NAGY, 1996).

A lúd legeltetése kizárólag fix (csibehálóval, vagy nagyobb fonatbőségű) kerítéssel határolt és villanykarámmal naponta adagolt módon ajánlatos. A libákat 2-4 hetes korukban, vagy a lépést követő tollatlan állapotukban kell a villanykarámhoz szoktatni. Más időpontban a vastag tollazat miatt az állatok nem érzékelik a vezetékben lévő áramot és nem szokták meg attól való tartózkodásukat.

A villanykarám vezetékai legalább 4 sorosak legyenek, az alsó 20 cm-re legyen a földtől. Miután megszokták az állatok a villanykarámot, a második és negyedik vezeték zsineggel helyettesíthető. A vezeték alatti sávot rendszeresen kaszálni kell a letelelés megakadályozása miatt.

A legeltetést 15-20 cm-es fűmagaságnál kell kezdeni, az ennél magasabbat „jelölik” a ludak. Amikor a tarló 2-3 cm-es, tovább ne legeltessük azon a darabon az állatokat, mert önkreteszik a gyepr. A lúd ugyanis mélyen legel és nagyon szereli a növények gyökértövéit; szabad legeltetésnél hamar kipusztítja a kedvelt növényeket, meghagyva a kevésbé izleteseket és a gyepr fokozatosan romlik értékében, növényi összetételének változása miatt.

Az abrakolás a legelőn a legegyszerűbb; kora esti órákban vékony csíkba a gyepr szórt abrakhoz minden állat kényelmesen hozzáfér és gyorsan feleszi. A lúd víziszármyas, szívesen fürdik, ha teheti. Ivóvízszükségletük: a 2-4 hetes libáké 0.5, a húslibáké és törzsludaké 1 l körüli naponta. Az itatókat naponta helyezzük át a legelő újabb szakaszára, különben tocsogós részek jönnek létre az itató körül.

Külön gond a lúdrágya, aminek káros hatása kiküldhető a napi adagolású, villanykarámos legelteléssel. A lúdrágya szakszerű legelőbeosztásnál és kezelésnél igen gyorsan és hatásosan javítja a gyeplő növényi összetételét és évi termését. Jó megoldás, ha a szakaszt záró vezetékét nyitónak tesszük naponta.

A gyeplő művelése egyszerű. Ősszel, a legelés befejezésével lassú járású, nyitott tárcsával megszellőztetjük a talajt és lehetővé tesszük az őszi-téli csapadék befogadását és lároítását. Ugyancsak ősszel szükséges a legelő fertőtlenítése is. Tavasszal - a legelőszemle alkalmával megállapítjuk fix kerítések hiányosságait, azokat megszüntetjük és megvizsgáljuk a villanykarámokat. Évközben csak a legelésből visszamaradt növényzetet kaszáljuk le.

Hazánk legelőinek 16-18%-a olyan szórvány gyeplő, amely kisüzemileg jól használható juhokkal, különösen pedig libákkal és gazdaságosan kapcsolható be az áruterelésbe.

Megállapítottuk, hogy a természetes gyeplők növényei közül mindegyiket szívesen fogyasztják a ludak, de külön kedvelik: Cichorium (Katáng), Daucus (Murok), Plantago (Ülőfű), Potentilla (Pimpó), Salvia (Zsálya), Taraxacum (Gyermekláncfű), Verbena (Vasfű) fajokat, valamint a természetű füveket és pillangósokat. A gyomos legelőn válogatnak, azokat csak kényszerből fogyasztják. Érdekes tapasztalat, hogy a közismerten kisliba-nevelő csalátnál a természetben ritkán legelik.

Összefoglalásként megállapítható, hogy az 1987-ben kezdődött kísérleteink eredményeiből sikerült kialakítanunk egy szakszerű megoldást a ludak legeltetéséhez. Kívánatos volna, hogy csak azok legeltethessék lúdcsapataikat, akik a fenti szakmai elveket ismerik és alkalmazzák. Ezzel kiküldhető a ma még általában tapasztalható mérhetetlen környezetszennyezés és legelőpusztítás. Legyünk tisztában azzal, hogy a legelő bekapcsolható - szakszerű módok alkalmazásával - a terelésbe oly módon, hogy ugyanazok a legelők fiainknak és unokáinknak jobb állapotban kerüljenek használatukba. Amennyire környezetkárosító a hozzá nem értés, annyira eredményes lehet - a természeti értékek megvédésével együtt - a természeti javakkal való szakszerű gazdálkodás. Ilyen elvek érvényesítésével a ma még kihasználatlan gyeplők, kedvező állatlétszámmal legelőkké alakíthatók és bekapcsolhatók a nagy értéket jelentő vegyszermentes áruterelésbe.

Irodalom

- ANRIQUE, G. R.-GAJARDO, G. J.-VOULLIEME, S. A.-CUEVAS, B. E.-ALOMAR, C. D.: 1982. Nutritive value of pasture for geese. *Agro Sur.*, Chile, 10/2; 65-69.
- BIALINSKA, K.-BIELINSKI, K.-SKARZYNSKI, L.: 1984. Effect of intensity of supplementary feeding during rearing on pasture on the fattening performance of 4 month - old geese. *Roczn. Naukowe Zootechniki Wroclaw*, 11/1; 91-104.
- BIELINSKI, K.-BIELINSKA, K.-ELMINOWSKI, W.-KASZYNSKI, J.-JAMROZ, D.: 1979. Mieszanki pełnoporejowe...suszov 2 traw dla gesi. *R. Nauk. Zootechn.*, Wroclaw, 6; 225-236.
- BOGENFÜRST, F.: 1995. A vizszámiasok táplálkozási és takarmányozási sajátosságai. *Magyar Baromfi*, 40/1; 7-12.
- CHEN, B. H.-BAILEY, C. A.: 1988. Effect of Bermudagrass meal on egg production, feed utilization, yolk color and egg weight. *Poultry Sc.*, Champaign, 67/8; 1154-1156.
- CLAUB, F.-BERGER, H.-WOLF, A.-PRINC, M.: 1984. Analyse der 1983 erreichten Leistungen in der Gänseproduktion und Maßnahmen zur Leistungssteigerung unter besonderer Berücksichtigung des Grünguteinsatzes. *Tierzucht*, Berlin, 38/9; 399-401.
- COLBORN, L. R.: 1968. Livestock feeds - the next ten years. *Fert. a Feeding J.*, London, 65/10; 307-308.
- CONSTANTINI, F.-PANELLA, F.: 1981. Use of natural pastures by the goose. *Zool. e Nutrizione Animale*, 7/4; 455-467.
- ESTERMANN, P.: 1978. Erfolgreiche Gänseaufzucht und -mast. *Dt. Geflügelw. Schweine Prod.*, 30/30; 744-745. *Dt. Geflügelw. Schweineprod.*, 30/30; 744-745.
- HABOVSTIAK, J.: 1987. Utilization of mountain grassland by various animals. *Zborník prednasok z konferencie*. Banska Bystrica, 1-3; 12.
- HOLLISTER, A. G.-NAKAUE, H. S.-ARSCOTT, G. H.: 1984. Studies with confinement reared goslings. 1. Effect of feeding...*Poultry Science*, Champaign, 111, 53/3; 532-537.
- IONOVA, E.: 1979. Vüрассivanie geszjal na mjaszo. *Plicsevodsztvo*, No 8; 41-42. *Plicsevodsztvo*, 8; 41-42.
- JAMBROZ, D.-PAKULSKA, E.-BIELINSKI, K.: 1983. Relation between type of feed and amount and composition of goose droppings. *Rocz. N. Zool.*, Wroclaw, 10/1; 249-264.
- MIHÓK S.: 1987. Néhány takarmányozási célra termesztett gyomnövény etetési kísérletéről. *Kulálási Jelentés. Kézirat*, Debrecen.
- MIHÓK S.: 1989. Ajánlások a húslúdak gyepklimélő legeltetéséhez. *Torma Béla Tudományos Emlékkülés, DATE*, Debrecen; 99-108.
- MIHÓK S.: 1993. A lúd legeltetése. *Legeltetéses Állattartás, DGYN 11. DATE*, Debrecen; 247-256.
- MIHÓK S.-HEROLD I.-NAGY G.: 1996. A lúd környezetkímélő tartástechnológiája. *Állattenyésztés és Takarmányozás*, 45/4; 405-418.
- NAGY G.-MIHÓK S.: 1990. Legeltetéses lúdtartás gyepgazdálkodási irányelvei. *Csukás Z. Tudományos Emlékkülés, DATE*, Debrecen; 108-113.
- RESOVSKY, S.-CHRAPPA, V.-GROM, A.-OPÁL, A.: 1980. Vplyv prodredl - na vysledok brojterového vykrmu talianskych a landeskych husat. *Z. Vír. Praha*, 25/8; 605-610.
- SCHMIDT, L.: 1984. Gänse, - eine Chance für Landwirte. *II. Dt. Geflüw. Schweineprod.* 21; 646-648.
- SCHNEIDER, K. H.: 1986. Vizsgálatok a pecsenyelibák keveréktakarmányának fűvel való helyettesítésére. *Tiszántúli Mg-i Tud. Napok Debrecen, DATE*; 87.
- SVEC R.: 1978. Pasterny odchov a vykrm husi. *NAS Chov.*, 38/3; 138.

Szerző: Dr. Mihók Sándor egyetemi docens, tanszékvezető
DATE, Állattenyésztés- és Takarmányozástani Tanszék
4015. Debrecen, Pf.: 36.